

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Христо Василев Чукурлиев

УПРАВЛЕНИЕ НА ДИСТАНЦИОННОТО ОБУЧЕНИЕ ВЪВ ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ: ФОРМИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертация за присъждане на
образователна и научна степен “доктор”**

*Професионално направление: 3.7 Администрация и управление
Научна специалност: Бизнес администрация*

**София
2018**

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Христо Василев Чукурлиев

УПРАВЛЕНИЕ НА ДИСТАНЦИОННОТО ОБУЧЕНИЕ ВЪВ ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ: ФОРМИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертация за присъждане на
образователна и научна степен “доктор”**

*Професионално направление: 3.7 Администрация и управление
Научна специалност: Бизнес администрация*

Научен ръководител: Доц. д-р Венцислав Джамбазов

Научен консултант: Проф. д-р Людмил Георгиев

**София
2018**

Дисертационният труд се състои от 217 страници. Изложението е оформено в увод, три глави, заключение и 2 приложения. Приложен е списък на ползваната литература, съдържащ 127 заглавия на книги, статии и електронни ресурси. В текста има 12 фигури и 3 таблици.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 25 септември 2018, от 14:30 часа в Зала 20 на НБУ, на заседание на научното жури. Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в департамент “Администрация и управление” в НБУ.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата

Темата за бъдещето на висшето образование е в дневния ред не само на българското общество, но и като цяло за света. Дистанционното образование е форма, която макар и с дълга история тепърва навлиза във фаза на изключителен подем по ред причини – напредъкът в технологиите, демократизацията на обучението, социалните, икономически и демографски трансформации на населението. Свързано с конкретните си особености, дистанционното обучение не може да бъде разглеждано извън рамката на цялостната идея за образованието през 21-ви век.

Страните от Европейския съюз, в по-широката общност на Болонския процес и програмата Еразмус, изграждат своя политика за бъдещето на висшето образование. САЩ, като лидер в технологиите, чрез своята мрежа от университети и фондации, отдадени на мисията на образованието също структурират и вкарват в действие своя идея за бъдещето на образованието. Трудно е да бъдат отделени процесите от едната и другата страна на Атлантическия океан. Към тях се добавят и особеностите на Далечния Изток с мултимилиардното му население, както и спецификата на испаноезичния свят. На където и да обърнем поглед се говори и действа в посока развитието на формите на обучение, за да бъдат задоволени нуждите на хората, както и да бъдат оползотворени постиженията на комуникационните и информационни технологии.

От особена важност в развитието на този процес е формата, с която той ще бъде управляван. Въпросът отдавна не е в компетенциите само на една наука, дори нещо повече – от полето на Педагогиката той постепенно се измества към това на Администрацията и управлението. Университетите вече не са онова светилище на нуката, което бяха. Превръщането им в стопански обекти и навлизането на пазарни механизми във финансирането им правят все по-актуална темата за модела им на управление. Не само като цялостна институция, но и на различните процеси, които текат в нея. Затова и темата за формите, тенденциите и перспективите пред управлението на дистанционната форма на обучение във висшето училище са във фокуса на представеното изследване.

Дисертационният труд има силна приложна насоченост тъй като представеният модел за управление на дистанционната форма на обучение е в действие в Нов български университет. Изследователската част от текста обхваща проучването на световните модели и историята на дистанционната форма.

2. Работна теза

Синтезът на административно-управленски функции с педагогически и академични е в основата на динамичния системен модел на управление на ДФО в НБУ. Съществуването на функциониращо ДО между динамична, турбулентна бизнес среда и рестриктивна система за акредитиране е предизвикателство, което различните университети преодоляват по собствен начин. Изследването в тази работа опитва да докаже, че отвореният системен характер на управленския модел в ДФО на НБУ съответства релативно на сложността на съвременното общество.

3. Цел и задачи на изследването

Основна цел на изследването е да опише внедрения, с активното участие на дисертанта, и успешно функциониращ модел за управление на ДФО, с елементите му и предизвикателствата пред него, анализирайки конкретния модел за управление на ДФО в Нов български университет.

Постигането на поставената цел се осъществява чрез решаването на няколко основни задачи:

Първа задача да се представи и ревизира дефиницията за дистанционната форма на обучение.

Втора задача да се проучи историята на ДФО чрез начертаване на историческа картина на промяната на процеса.

Трета задача да се анализират текстове за развитието на управление на ДФО в България и по света.

Четвърта задача да се проучи и анализира управлението на ДФО в други водещи университети в България.

Пета задача да се изследва и опише процесът на промяна на управление на ДФО в НБУ от създаването ѝ до 2005 г. като първи етап на изследването, като втори да се опише ДФО на НБУ като се дефинира процесът на управление като модел и приложението му след 2005 г. до 2015 г., когато този модел е в завършен вид, а като трети да се опише промяната в управлението на ДФО в НБУ от 2005 г. до 2015 г. чрез доказването на четири хипотези:

Хипотеза 1: При ДФО административното управление на процеса на обучение е от особена важност. Заради спецификата на преподаването, ученето, оценяването и комуникацията в процеса на ДФО то доминира.

Хипотеза 2: Липсата от една страна на работещи повсеместно взети поотделно модели за управление на преподаването и ученето, а от друга на всеобхватен (включващ административното управление и това на преподаването и ученето) универсален и общоприложим модел на управление на ДФО във ВУ, създават потенциал моделът на отворена динамична система до постигне синтез между административната и педагогическата страна на управлението.

Хипотеза 3: В контекста на глобалната мрежа за обмен на информация авторските права на преподавателите върху техния интелектуален труд са особено уязвими. Управлението на ползването им чрез система срещу плагиатството е от изключителна важност за спиране на процеса на обезличаване и демотивация при преподаването.

Хипотеза 4: Създаването на системен и гъвкав модел на административно управление в ДФО повишава ефективността на преподаването и ученето. Заради използването на технологични средства и нововъведения административното управление в тази форма е по-сложно и важно, отколкото във РФО.

Шеста задача да се изучат и анализират документи, решения и действия за развитието на управлението на ДФО в НБУ от създаването ѝ до днес;

Седма задача да се опише ДФО на НБУ като се дефинира процесът на управление като модел и приложението му

след 2005 г. до 2015 г., когато този модел е в завършен вид;

Осма задача да се опишат тенденциите в развитието на управлението на ДФО в световен план и на тяхна база да се дадат насоки за бъдещото развитие на формата в НБУ.

Девета задача да се проучат текстове за бъдещето на управлението на ДФО и бъдещето на университетското образование.

4. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването в дисертацията е Нов български университет.

Предмет на изследването са особеностите на управлението на ДФО – от проблемите и предизвикателствата, които поставя, до управленските решения, необходими за контролиране на процесите.

5. Методология на изследването

Дисертационният труд се фокусира върху процесите на управление на обучението и представя историята, теорията и практиката на модела на управление на ДФО в НБУ като засяга, коментира и анализира въпроси от чисто методически, икономически, психологически и свързаните с ИКТ аспекти, което го прави интердисциплинарен. Тъкмо тази интердисциплинарност води и до използването на различни методи в процеса на изследване и тяхното описание и прилагане, както и обуславя съзнателното пренебрегване на други.

Широко застъпен в текста е конкретно-историческият метод на изследване. Той може да бъде открит в няколко от подтемите на първите две глави. Описанието на дистанционното обучение като феномен и обособен дял от другите форми на обучение е до голяма степен конкретно-историческо. Проследяването на появата и развитието на дистанционното обучение в световен план е началната точка на изследването, в която са описани в исторически план всички по-важни и основни стъпки в развитието му. Със същия метод подхождам и към въпроса за досегашните изследвания по темата, върху които стъпвам като знания и постижения. Във втората глава на текста отново е използван широко историческият метод, като тъкмо там той е в своята най-висока степен на конкретност. Разгледан е в детайли историческият път на развитие на модела на управление в НБУ на ДФО, за да се открият мотивите и връзките между отделните елементи.

В няколко от параграфите, в различна степен съм използвал диалектическия метод на изследване. И той, струва ми се, е неделим от въпросите за развитието и влиянието на ИКТ върху въпросите на висшето образование и дистанционната му форма, в частност. Мощното развитие на информационните технологии и дигиталната среда в последните двадесет години неоспоримо разширява възможностите с технологични средства за провеждане на обучение, но заедно с това поставя незадавани въпроси и разкрива ситуации, които са качествено нови. Тъкмо в параграфите, в които разглеждам влиянието и връзката между новите технологии и ДФО, както и нейното управление съм използвал диалектическия метод, за да се разкрие в пълнота противоречивостта на настъпилите и настъпващи промени и трансформации. Тези параграфи са в първата половина на изследването, където разглеждам промените в ДФО, в следствие на навлизането на новите технологии, както и породените от тях проблеми и предизвикателства. Последната глава от изследването, която се насочва към бъдещето и представя очакваното развитие на модела на управление на ДФО в НБУ и в световен план също конструирах с помощта на този метод. Описани са феномени и явления – продукт на технологичните нововъведения, които са сложни и нееднозначни. От една страна те са прогресивни, защото подпомагат и катализират промяната в модела на обучение и оттам неговото управление, но от друга страна са открити рисковете и изобличените дефицити в съществуващата система. Самата природа на дистанционното обучение обаче е такава от самото му начало – то служи за приобщаване на нови групи обучаеми, които до неговата поява са били лишени от възможността да получат по-висока степен на обучение. Навлизането на модерните технологии, вторично разширява обхвата като на практика дава възможност на всеки един, които отговаря на нормативните изисквания за успешно завършено средно образование да продължи своето обучение във ВУ. Улесняването на достъпа и намаляването на себестойността на продукта на ДФО са както едно от големите постижения на последните десетилетия, така и едно от основните предизвикателства пред запазването и поддържането на качеството.

При решаването на задачите, които изследването открива, на много места в текста са ползвани дедукцията и индукцията, като похват. Особено в подглавите, които разглеждат проблемите и предизвикателства, общите положения са разглеждани в техните конкретни проявления в средата на НБУ. От натрупаните наблюдения, описани процеси и явления в НБУ е направен опит да се изведе общовалидна постановка за проблемите на управлението на ДФО, както в България, така и в световен мащаб.

Основна характеристика на изследването е, че то се опира на качествения анализ на разглежданите проблеми, ситуации и представя своите изводи тъкмо на тази база. В основата на работата ми стоят две

дейности, които са описани на няколко места в изследването – работата ми като директор на Центъра за електронни материали от 2007 г. и по късно от 2010 г. на Факултета за дистанционно, електронно и продължаващо обучение, част от който стана ЦЕМ от една страна, и от друга страна работата ми като ръководител на проект BG051PO001-4.3.04 – 0037-C0001 "Подобряване на качеството на дистанционното обучение на Центъра за дистанционно и електронно обучение към Нов български университет.", финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд в периода от месец септември 2013 до приключването му на 08 ноември 2014 г. И в двете дейности като директор на ФДЕПО, и като ръководител на проекта съм използвал количествени методи за анализ. Реших, че при представяне на модела за управление на ДФО в НБУ мога да приложа изцяло качествен анализ, заради спецификата на научната специалност “Социално управление”, както и заради интердисциплинарния подход при разглеждане и разгръщане на тезите си. Възнамерявам да се насоча към количествени аналитични средства при изграждане на следваща фаза от модела на управление и при неговата трансформация.

Със средствата на качествения анализ съм разработил основно три подглави от това изследване и те са тази, в която сравнявам моделите за провеждане на ДФО в други три ВУ в България, както и основните подглави от Втората глава, в които съм разгледал процеса на трансформация на модела за управление в НБУ и представянето на работещия и към момента модел, който е обект на настоящето изследване. Качествените методи в дисертацията се свеждат до: различни видове анализ – дискурс анализ, анализ на съдържание на документи; качествено интервю – провел съм кореспонденция, телефонни разговори и срещи на живо с повече от 600 студенти за периода на изследването и съм събрал повече от 4000 писма. За периода на изследването съм провел и интервюта с всички преподаватели в ДФО в НБУ, като поне веднъж по време на всеки семестър съм участвал в организирането и провеждането на среща с цялата преподавателска общност. Широкото използване на качествения метод в изследването се дължи на убедеността ми, че той е по-адекватен на съвременните социални процеси. Благодарение на него се открояват фини детайли и многопластови взаимодействия и зависимости, които количествените методи пропускат. Една от основните характеристики на модела на управление на ДФО в НБУ е неговият системен характер. Затова и втората глава на текста съдържа в най-голяма степен похвати на системния анализ като разглежда модела за управление от една страна като затворена, но от друга като отворена система.

6. Аprobация

Аprobацията е направена в две посоки. Части от дисертационния труд са представявани като доклади на национални и международни конференции. Две от главите са публикувани като самостоятелни текстове в рецензирани издания.

От друга страна представеният модел на управление на дистанционната форма във висшето училище функционира повече от 5 години в НБУ. В текста е проследен и представен механизмът на изграждане и внедряване на модела. Неговата успешност се измерва със стабилността му, както и с взаимстването на елементи от него в редовната форма на обучение в НБУ, както и от други университети в България.

7. Структура на дисертационния труд

За постигането на поставената цел и конкретните задачи, дисертационният труд е структуриран по следния начин:

Увод

I. Глава – Теория и методология на управлението на дистанционното обучение във висшето училище.

1. Методология на изследването

2. Същност и история на дистанционното обучение – поява, развитие и модели на управлението му. Свързване и смесване с електронното обучение

3. Научни изследвания, свързани с управлението на ДФО

3.1. В световната научна литература

3.2. В националната литература по темата

3.3. Дисертации по темата

4. Отражение на промените от технологичните нововъведения, глобализацията и световните икономически и демографски тенденции върху висшето образование и в частност върху дистанционната форма

5. Предизвикателства и заплахи пред дистанционното и електронно обучение

5.1. Технологични

5.2. Методически

5.3. Демографски

5.4. Регулационни

5.4. Политически

6. Сравнение между формите за управление на дистанционно и електронно обучение на три български университета

6.1. УНСС

6.2. ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”

6.3. ВСУ “Черноризец Храбър”

II. Глава – Практическо приложение на системната теория за управление в отворен вид в НБУ

1. Модели за управление на организацията и приложението им в сферата на дистанционното обучение като форма

- Класическа теория
- Бихейвиористична теория
- Системна теория
- Съвременни теории за управление

2. Управление на дистанционно обучение по модела на Open University

3. Анализ на модела и дефиниране на необходимост от трансформация

- 3.1. Информационна среда за дистанционно обучение – ИСДО
- 3.2. Единната платформа за електронно обучение като основа за управление на дистанционното обучение

4. Системната форма на управление на дистанционното обучение в НБУ

- 4.1. Компоненти на управлението на дистанционното обучение, повлияни от платформата за ЕО Модъл
- 4.2. Защита на авторските права на преподавателите в ДФО
- 4.3. Модифициране на дистанционното обучение чрез Оперативна програмата “Развитие на човешките ресурси” на ЕС
- 4.4. Ролята на задължителния Център за дистанционно обучение в управлението на ДФО в НБУ
- 4.5. Ролята на НАОА в управлението на дистанционната форма
- 4.6. Разширяване на формата на управление на дистанционното обучение

III. Глава – Развитие на модела на управление на ДФО в НБУ. Перспективи и предизвикателства пред ДФО

1. Перспективи пред развитието на ДФО в НБУ

- 1.1. Необходимост от промяна в ролята на преподавателя за протичането и управлението на учебния процес в дистанционна форма
- 1.2. Ролята на професионалното и продължаващото обучение в процеса на трансформация на класическите учебни форми и модели
- 1.3. Продължителността на обучението като фактор със засилващо се влияние върху управлението и конкурентостта на дистанционната форма на обучение
- 1.4. Какви промени са необходими за преодоляване на трудностите и успешно развитие чрез ефективно управление на дистанционното обучение
- 1.5. Професионалният опит и интегрирането му в системата на висшето образование чрез валидиране на знанията
- 1.6. Разработване на учебни програми и форми за тяхното управление на основата на собствен ритъм на обучение

2. Тенденции в развитието на управлението на дистанционното обучение в Световен план

- 2.1. Тенденции на технологично ниво
- 2.2. Тенденции в разработване на нов тип учебно съдържание
- 2.3. Промени в ролята на преподавателите и методите на преподаване
- 2.4. Как се променя профилът на субекта в дистанционната форма на обучение.

Заключение
Благодарности
Приложения
Библиография

II. Обобщено съдържание на дисертационния труд

Увод

В увода се обосновава актуалността на изследвания проблем. Извежда се важността на предмета на изследване като следствие от разликата между редовна и дистанционна форма на обучение. Дистанционната форма на обучение се очертава като особена област от висшето образование и се свързва управлението ѝ с влиянието на развитието на информационните и комуникационни технологии. Посочва се тезата и хипотезите, чрез които тя ще бъде доказана. Дефинират се предмета и обекта на изследването, както и целта и задачите.

Първа глава: Теория и методология на управлението на дистанционното обучение във висшето училище.

Първата глава обхваща методология на изследването, дефиниция на същността на ДФО и преглед на историята му, както и на изследванията по темата. В нея се разглежда връзката на ДФО с външната среда и пораждащите се от това въпроси, проблеми и предизвикателства. Разгледани са в сравнителен план и моделите за управление на ДФО в три други български ВУ.

Достигането до обекта на изследването изисква първоначално да се проучат и анализират същността на дистанционното обучение, както и на разработените до сега модели за управление – теоретични и приложни. Разгледана е историята на дистанционното обучение и е синтезирано определение, което зачита различните гледни точки.

Представена е детайлна картина на основната литература – чуждоезична и на български език по въпросите на управлението на дистанционното обучение.

Анализирани са по-важните предизвикателства и заплахи пред развитието на дистанционното обучение, както в световен, така и в национален контекст. Още тук, при разглеждането на заплахите и предизвикателствата е засегнат предметът на изследването – Нов

български университет като направеното проучване и изнесените резултати са пречупени през модела и опита на предмета.

В заключение, главата завършва със сравнителен анализ на моделите за управление на ДФО в три други български ВУ, като са подбрани такива, които са съизмерими като профил и размер с НБУ.

Втора глава: Практическо приложение на системната теория за управление в отворен вид в НБУ

Втората глава обобщава теоретичните модели за управление и предпоставя описанието на приложението им на практика. В нея в две последователни подглави е разгледан предходен модел за управление, анализирани са промените в средата и е дефинирана нуждата от промяна. Представен е практически приложеният от докторанта модел за управление на ДФО в НБУ.

Като логично продължение на изграждането на основа, върху която да се постави формата на управление на ДО след основно педагогическата и методическа гледна точка на първа глава, втората глава започва с обзор на основните модели според теорията на административното управление. Моделите са разгледани в своята връзка с предмета на изследването.

Със следващите подглави, изследването се доближава до своя фокус като представя първоначалната структура на управление на ДФО на НБУ, прилагана преди повече от 25 години. За първи път е систематизирана хронологично информация за различните етапи и дейности като заедно с представянето ѝ е извършен и анализ с конкретни изводи и заключения. Представянето обширно в исторически план на трансформациите във формата на управление на ДО може да послужи като модел за подражание кои действия са успешни и кои не водят до добър резултат. Съзнателно анализът е направен в качествен план, а не в количествен. Данните от количествения анализ остават извън обхвата на това изследване, но са залегнали в неговата предистория и контекст.

Постепенното описване на формата за управление на ДО в НБУ върви от периферията към центъра ѝ. Първоначално е посочена електронната среда за провеждане на ДО като основен фактор за изграждане на формата на управление. Подробно са разгледани нейните елементи, свързани с преподаване, оценяване и комуникация по време на учебния процес, както от методическа и педагогическа гледна точка, така и от административна и управленска.

Разгледани са въпросите, свързани с авторските права, проблемите на идентификацията на обучаемите, ролята на фондовете на ЕС за развитие на отделни сектори от икономиката и социалната сфера на страните членки. Особено внимание е обърнато на ролята на държавните регулации и НАОА, както и задължението ВУ, което има ДФО да създаде ЦДО. Особеното в представения предмет на

изследване е тъкмо трансформацията на този ЦДО до Факултет и съсредоточаването на дейността му не само върху ДО, но и в съседните полета на професионалното и продължаващо обучение.

Трета глава: Развитие на модела на управление на ДФО в НБУ. Перспективи и предизвикателства пред ДФО

Третата, глава от дисертацията има две подглави, в които разглежда съответно: в първата “Перспективи пред развитието на ДФО в НБУ“ възможностите за развитие на формата за дистанционно обучение в НБУ с предизвикателствата пред нейното управление, втората “Тенденции в развитието на управлението на дистанционното обучение в Световен план” тенденциите пред дистанционното и по-общо пред висшето образование в световен мащаб.

Заклучение

Работата върху този текст донесе освен дълбокото осмисляне на управленските процеси и болезнена яснота, че без алтернатива трябва да се откажем от лесните и еднозначни решения. Повече не могат да съществуват статични и монолитни конструкции във всяко едно измерение на човешкия живот. Обучението и дистанционната му форма, попадат в центъра на тази констатация. Във време, в което традиционни професии изчезват, а на тяхно място се появяват нови, модерни, които издържат едва 5-10 години, е ясно, че демократичното обучение (open learning) няма да отстъпи, а напротив ще завземе нови територии. Бъдещето на университетското образование е на собствените устройства, програма, ритъм. Все повече нещата ще се случват online. Пред университетите с особена острота ще се изпречи въпросът за управлението на процесите, които настъпват.

Тезата за бъдещето на управлението на ДФО е, че ще се развият две успоредни структури в университетите, които ще ползват две скорости и философии. Едната ще бъде обърната към конкретните нужди на бизнеса от подготвени кадри с конкретни компетенции и това е бъдещето пред професионалното обучение, което ще стане все по-широко застъпено в ВУ, особено в ДФО. Тук ще намерят място собствените програми, ритъм на обучение и устройства. Другата ще бъде в полето на изследванията и иновациите, в отглеждането на умове, които ще свързват по нов начин факти, ще откриват и внедряват. Натам трябва да се насочи досегашното университетско образование с неговите три степени – бакалавър, магистър и доктор.

Пред реализирането на тези две философии към знанието ще се изправят много трудности – на първо място тромавите държавни

изисквания и норми, на второ място инерцията у обучаемите и работодателите (като последните изглежда ще бъдат най-подготвени за промяната и ще я приемат най-лесно и с желание). На трето място идват преподавателите и служителите в университетите.

Когато започвах това изследване преди две години имах очакване, че изучаването на историята на дистанционното обучение, анализът на научните материали по темата, описанието на историческото развитие на управлението на ДФО в НБУ преди началото на внедряването на представения модел за управление ще докажат важността на използването на технологични средства в процеса на обучение. Заедно с това в ума си имах идеята за важността на студенто-центричния модел на управление. Не очаквах, че като основен извод ще се открие работата и управлението на преподавателския състав и нуждата от административно осмисляне и прилагане на модел за трансформиране на учебното съдържание и педагогическите качества.

Все повече се говори за отделяне на университетите от атестирането. Не текущото, а онова финално, което дава диплома. Нека припомним от историята на ДФО, че създаването на Лондонски университетски колеж във Великобритания е тъкмо тази стъпка, която събира на едно място усвояването на знания и издаването на диплома – оттам тръгва и подемот на ДФО. Сега сме изправени пред обратния процес, в който институционално управлението на ДФО не може да се справи с двете задачи едновременно и качествено.

Веднъж трябва да се отдели професионалното обучение от академичното, към това трябва да се привикнат работодателите и оценяващите, и акредитиращи институции. В същото време дипломирането ще трябва да се отдели от обучението и да се делегира на независима институция, която ще оценява компетенции и покриване на стандарти – дори нещо повече, ще задава тези стандарти. Подобна институция/инстанция може да бъде електорален орган, създаден от самите преподавателски общности на отделните страни/държави и държавни образувания. Такъв орган може да бъде независим от държавата и икономическата среда, да задава климат, подходящ за израстването на умове, способни да отведат знанието в следващите столетия, а заедно с него и бъдещето на човечеството.

В потвърждение на основната теза, изследователските изводи могат да бъдат сведени до следните няколко насоки:

- 1.1. Събрана и систематизирана е историята на ДФО с нейната същност и управление в исторически и световен план:
- чрез нея е конструирано описание на дистанционната форма на обучение като феномен и различна от всички останали форми, заедно с това е описано и появилото се по-късно електронно обучение;
 - направена е разлика между двете форми и е обяснена взаимната свързаност, която се проявява все по-често;
 - като е представена историята на развитието на формата са направени анализи на спецификите ѝ, които остават непроменени до днес;
 - различните предизвикателства, пред които се е изправяла ДФО в годините на историческото си развитие са представени с описания на примери за справянето с тях, както и са направени предложения за други възможни решения;
 - направено е сравнение като са анализирани за нуждите на изследването формите за управление на дистанционното обучение в три други български висши училища;
- 1.2. Направен е преглед на литературата по въпросите на управлението на дистанционната форма на обучение и е открито управленската гледна точка към особеностите на ДФО, с което се допълват другите две – методическата и технологичната:
- като е проучена представителна част от световната научна литература по въпроса е доказана важността на формата за управление спрямо качеството на провежданото обучение;
 - описани са теориите на основните автори върху проблемите на дистанционното обучение;
 - направена е връзка между теориите за провеждане и управление на дистанционното обучение с теорията на администрацията;
 - като е изследвана българската литература по въпроса е доказан интересът на професионалистите към проблемите на ДФО още при появата му в България;
 - също така от анализа на текстовете на съвременните автори е извлечена обща рамка, в която се вместили тенденциите в страната ни към обособяване на сходен модел за управление, с общи проблеми, предизвикателства и акценти –

особено в контекста на развитието на технологиите;

- 1.3. Попълнена е институционалната история на НБУ в частта за ДФО като са събрани на едно място факти и информация за трансформациите:
 - описани са процесите от създаването на ДФО в НБУ до началото на периода, в който е интегрирана представената форма чрез отворена системна теория;
 - направен е анализ на причините и следствията от различните управленски решения в изследваните два периода преди и по време на въвеждане на модела;
 - посочени са логическите връзки между последователни действия, както и обратното – показани са грешките и различните начини на справянето с тях;
- 1.4. Описани са различните форми на провеждане и управление на ДФО чрез платформи за ЕО:
 - дефинирано е какво представлява платформа за електронно обучение и са описани различните нейни компоненти и функционалности;
 - направена е връзката между модела на управление и философията на структурата на дадена платформа за ЕО;
 - чрез посочената в Приложение 1 фактология са направени изводи за силните и слаби страни на различните ЕО платформи;
 - описана е важността и трудността на взимане на решение каква платформа да се използва;
 - посочена е комплексността на причините за избора в НБУ и той е свързан с представения модел за управление;
- 1.5. Внедрени са иновативни компоненти в ДФО на НБУ, сред които електронни тестове, видеолекции, проверка за плагиатство, виртуална класна стая:
 - внедрените компоненти са разгледани в тяхната свързаност с избраната платформа за ЕО или допълнителното им интегриране като инструменти в платформата е защитено като важно за модела на управление;
 - компонентите са разгледани от няколко ъгъла – технологичен, методически и управленски;
- 1.6. Изпълнен е проект за повишаване на качеството на ДФО в НБУ, с финансиране от ЕС, в рамките на който са разработени и 28 мултимедийни учебника:

- дейността по проекта е пряко свързана с защитаваия модел за управление като е показана неговата важност за постигане на широта на обхвата на модела върху повече програми и курсове;
- чрез компонентите на реализирания проект са изложени схващанията на автора за посоките на развитие на технологичните средства и връзката им с развитието на управлението на ДФО;

1.7. Направена е прогноза за развитието на управлението на ДФО в България (в НБУ) и света:

- изведена е водещата роля на преподавателите в този процес, свързана с трансформация на основната им отговорност – преподаването, което трябва да се трансформира в менторство и медиация между обучаемия и знанието;
- направена е прогноза за бъдещото на продължаващото и професионално обучение, което конкурира образователните степени “бакалавър” и “магистър” и е предложена схема, как то да се включи в учебните програми;
- в аспекта на управление на оценяването са предложени реалистичен модел за развитие чрез промяна на изпитните форми и задачи, но е посочен и утопичен модел за извеждане на оценяването от висшите училища и създаване на централизирана, независима от държавата институция, която да създава и изпълнява стандарти за оценяване;
- описано е обучението в “индивидуални програми” в НБУ, на базата, на което е конструиран и следващ логически етап на “индивидуален график за обучение” – когато и откъдето е удобно на обучаемия;
- описани са основните тенденции в развитието на технологичните средства и на тази база е изграден модел за развитие спрямо тях към все по-виртуализирано, дигитално и опиращо се на видео-информация;
- заедно с всички посочени промени, е описана основната посока за развитие на учебното съдържание – от информативно във насочващо, от свързано с конкретно знание към способност за обработка самостоятелно на информация и извличане не само на данни, но и изграждане на

способност за обработване и интегриране в по-сложни системи.

Текстът на изследването е интердисциплинарен и засяга въпроси в обхвата на няколко науки – Администрация и управление, Педагогика, Методика на обучението, Политология като така е насочен към разнородна аудитория. Той представлява интерес в най-висока степен за изследователи на ДФО и нейното функциониране, както в регионален аспект, така и в международен. От друга страна той може да бъде полезен за преподаватели и обучаеми в ДФО. Части от него могат да се трансформират в наръчник за провеждане на ДФО за административни служители, които участват в организацията на процеса на обучение. Също така той би могъл да послужи при изграждане на ДФО във ВУ, в които до момента не е разработена подобна форма на обучение.

III. Справка за приносите на дисертационния труд

В дисертационния труд могат да се открият следните приноси от научно-приложен характер:

1. Събрана и систематизирана е историята и научната литература по въпросите на ДФО с нейната същност и управление в исторически и световен план.
2. Направен е преглед на литературата по въпросите на управлението на дистанционната форма на обучение и е открояна управленската гледна точка към особеностите на ДФО, с което се допълват другите две – методическата и технологичната.
3. Попълнена е институционалната история на НБУ в частта за ДФО като са събрани на едно място факти и информация за трансформациите и перспективите.
4. Направено е лонгитудинално и холистично изследване на ДФО в конкретно ВУ.
5. Описани са различните форми на провеждане и управление на ДФО чрез платформи за ЕО.
6. Внедрени са иновативни компоненти в ДФО на НБУ, сред които електронни тестове, видеолекции, проверка за плагиатство, виртуална класна стая.
7. Направена е прогноза за развитието на управлението на ДФО в България и света.

IV. Списък на публикациите по темата на дисертационния труд

1. “Характеристики на електронното обучение през призмата на водещата система с отворен код (Moodle)”, Пета национална конференция по електронно обучение във ВУ, Сборник доклади , 15-17 май 2014 г., Русе, ISBN 978-954-712-611-4, стр.170-174, в съавторство с доц. д-р Венцислав Джамбазов
2. “Предизвикателства и заплахи пред дистанционното и електронно обучение”, доклад, Шеста национална конференция по електронно обучение във ВУ, Христо Чукурлиев, стр. 147-152, Университетско издателство “Св.Климент Охридски”, София 2016, Сборник научни доклади, ISBN 978-954-07-4114-7
3. “Faculty not Factory”, в Global eLearning Journal, Special issue:Volume 5, Issue 2, 2016, ISSN 2165-8080, 10 страници, на английски език, рецензирано, периодично онлайн списание <https://globalelearningjournal.files.wordpress.com/2010/11/11-chukurliev.pdf>
4. „Битката за прозрачност“, статия, рецензирана за печат в сборник с доклади от VII-ма Национална конференция по електронно обучение във висшите училища, 20-23 септември 2018, Боровец, България, 8 стандартни страници